

СТАНОВИЩЕ

на проф. Йордан Пеев, доктор на историческите науки

Относно : представената от Иван Петров Дюлгеров дисертация „ИНТРАТЕКСТУАЛНА СЕМАСИОЛОГИЯ НА ПОНЯТИЕТО *ДИЙН* В КОРАНА” за присъждане на образователната и научна степен „доктор” по професионално направление 2.1 Филология (Арабски език).

Колегата Иван Дюлгеров представя труд, който, още със своето заглавие, постави пред мен въпроси и задачи. Първата бе да си изясня съдържанието на използваните в него понятия и след като вникнах в тях разбрах, че не мога да изкажа мнение за качествата на работата от езиковедска гледна точка. Същевременно, още от първите страници пролича, че дисертацията съдържа множество страни, които могат да бъдат разгледани и оценени от историческа и философска гледна точка.

Авторът е съставил и следва подходяща за случая постройка на изложението, в съответствие с разработения от него метод за изследван. Чрез него той разглежда Корана „като цялост, като система, съставните елементи, на която са свързани помежду си и имат собствени отношения.” (стр. 5 от Автореферата, стр. 34 от дисертацията). Възприемането на това становище е подходяща основа за по-нататъшни проучвания. Опирайки се на него френският колега Мухаммад Аркун проведе изследване, като чрез успоредни сравнения на подбрани изрази, достигна до изводи, доколко Коранът съдържа подтици към слушателя/читател за самостоятелни решения, или го оставя изцяло на волята на Всевишния.

В Глава първа дисертантът представя и успява да обобщи редица съществени теории, представи, мнения, изводи и т.н. за естеството на Словото Божие. В помощ на читателя посочва четирите основни раздела от доказателства, с които богословското знание/наука за Корана отразява и утвърждава неговата историчност. Извършеният грижлив преглед го подпомага да се насочи към поставената цел, а именно разкриване на „семасиологичните измерения на представата за религия в Писанието на исляма, от гледна точка на понятието *дйн*.” (стр. 9) Според мен, по-скоро „с оглед на влаганото съдържание в понятието *дин*. Колегата сравнява използваната в староеврейския текст на Библията, близка до произношение с

арабската, морфема в значение „назовавам”, „извиквам”, за се достигне до заключението, че арабската „коренна морфема /к-р-‘/ се осъществява преди всичко чрез две аloseми : /чета/ и /повестявам Божие слово/. (стр. 17).

Съществено място в изложението заема § 3, в който обстойно са разгледани обема и съдържанието на *дин* в Корана. Определена е като „може би най-емблематичната лексема за понятието религия”, за което „може да се говори поне в два плана – исторически (етимологичен) и съвременен.” Следва и постановката, към която дисертантът се придържа, че освен обозначението ѝ като „връзка между човека и Бога”, тя може да бъде тълкувана и като „съвестно и прецизно отношение към религиозния закон и ритуали” (стр.42-43). Нейното прилагане дава насоките, улесняващи разкриването на многостранното семантично съдържание на лексемата. И. Дюлгеров подробно разяснява нейното значение като „съд”, привеждайки примери с Библията и Евангелието, народната езикова традиция, мненията на улеми и литератори в миналото и в наши дни. Същевременно, доразвивайки вижданията на американската изтоковедка Ивон Хаддад, възприема *дин*, като едно семантично тяло, което подразделя на две части : / закон ---> съд / и / дела ---> съд / изявяващи се на различни равнища. Вмества в него 77 от всичките 97 актуализации на коренната морфема *д-и-н*. Отчита и останалите „извън” тази схема 20 и отново ги свързва със „съд” и, отстранявайки съставките „закон” и „дела”, установява спомагателното равнище / Ø ---> съд / (стр. 86-100). Така извършеното деление е добре обосновано и от философска гледна точка.

Колегата Дюлгеров доизяснява съдържанието на Първата глава в последвалите Втора и Трета. Нейните и изводи са разширени, допълнени и сравнени с приведените в тях като заглавия постановки : „Религията – естествена и без принуда”, „Религията като спасение, жизненоважна или погрешна”, както и в съставляващите ги параграфи. Авторът ги изяснява с размах, дълбочина и изчерпателност. За всеки свой подход, твърдение или извод той привежда разнообразни източници и изследвания, чиито обем надхвърля използваните за докторска дисертация. Запознаването с облика, стила и съдържанието на изложението убеждават, че тези източници не са само библиографски изброени. Те са задълбочено усвоени, което проличава от свободното боравене с тях, а умението при тяхното изложение и съпоставяне потвърждава завидните изследователски качества на нашия колега. Затова смятам, че овладяната в хода на

разработването на дисертацията материя може да послужи за бъдещи изследвания в тази област от ислямоведението и му препоръчвам да не се отклонява от избраната насока.

Прочитът на труда и вникването в неговото съдържание, неизбежно обогатяват читателя арабист и ислямовед с нови знания, предизвикват въпроси по доскоро или отдавна наученото. Налице е задълбочено изясняване на връзката между творчеството на авторите и тяхното време, насочващо ги към въпроси, които ги вълнуват и занимават, към техния размах и дълбочина. Тази връзка подпомага и подтиква навлизането в неизчерпаемото идейно богатство на една велика цивилизация, което е несъмнено достойнство на труда.

Както става с всяка „арабска“ книга, възниква въпроса за транскрипцията на арабските думи и имена. Авторът се придържа към налагащото се правило всички арабски букви да се заменят с български, съпроводени с точки, чертички, дъгички „под“ и „над“, обикновени и „обратни“ апострофи, както изискват езиковедите. Смятам, че познатите на българския читател имена и понятия, трябва да се изписват така, както е установено от преди повече от столетие : Омеяди, Абасиди, Абу Бакр и т.н. Колкото до Пророка, изписването на неговото име води до спорове и противопоставяния от всякакъв вид и е време арабистите и ислямоведите да постигнат съгласие и убедително да го изложат.

Сподеям съдържанието на направените от дисертанта „Изводи, обобщения и приноси“ (стр.330-336) , но смятам, че трите съставки на заглавието трябваше отчетливо да се разграничат. В това отношение по-подходящ е съответният параграф от Автореферата (стр. 22-25).

Убеден съм, че представената дисертация „ИНТРАТЕКСТУАЛНА СЕМАСИОЛОГИЯ НА ПОНЯТИЕТО *ДИЙН* В КОРАНА“ притежава отговарящи на изискванията качества и предлагам на уважаемите членове на Специализираното жури да присъдят на нейния автор Иван Петров Дюлгерев образователната и научна степен „доктор“

Рецензент : Йордан Пеев

София, 7 септември 2016 г.